

Sedliacka jazda na Slovensku: zelené vojsko agrárnej strany, alebo jej prestížny klub?*

MATEJ HANULA

Kľúčové slová: *branné organizácie, Sedliacka jazda, agrárna strana, organizovanie členstva strany na vidieku, ideové zdroje, česko-slovenské vzťahy*

Medzi viacerými brannými organizáciami pôsobiacimi na Slovensku v období medzivojnovvej Československej republiky (ČSR) mala významné miesto aj Sedliacka jazda (SJ). Patrila totiž volebne najúspešnejšej a tým i najvplyvnejšej politickej strane – Republikánskej strane maloroľníckeho a zemedelského ľudu, v dobovej terminológii i v súčasnej českej i slovenskej historiografii známejšej pod neoficiálnym názvom agrárna strana. Vďaka tejto skutočnosti sa SJ od ostatných podobne orientovaných organizácií¹ výrazne odlišovala. Zamerala sa prevažne na brannú výchovu vidieckeho obyvateľstva, medzi ktorým plánovala zvyšovať jeho jazdecké, ale aj strelecké schopnosti.

Rozvoj organizačnej štruktúry, funkcionárske kádre a formy brannej výchovy v rámci SJ so zreteľom na Slovensko opísal podrobne vo svojej práci historik Miloslav Čaplovič.² Vo svojom príspevku preto upriamim pozornosť na ďalšie problémy súvisiace s činnosťou SJ na medzivojnovom Slovensku. Prvým bude pozícia SJ v čs. spoločnosti, ideové zdroje jej činnosti a ťažkosti, s ktorými zápasila. V druhej časti sa budem venovať miestu Sedliackych jázd na Slovensku v štruktúre celorepublikovej organizácie a ich pomalému, za českými krajinami značne oneskorenému vývoju. Zároveň sa pokúsim zodpovedať otázku, či sa zo SJ podarilo agrárnej strane vytvoriť masovú organizáciu podobnú sedliackemu vojsku, ako to s obľubou deklarovala vo svojich straníckych materiáloch, alebo išlo na Slovensku skôr o prestížny klub, v ktorom trávili voľný čas majetnejší obyvatelia slovenského vidieka.

* Príspevok vznikol v rámci grantu VEGA č. 2/0122/09 pod názvom *Občianska spoločnosť na Slovensku počas 1. ČSR. (Vývoj na demokratickej báze a vonkajšie a vnútorné vplyvy demokratického, autoritatívneho a totalitného typu)*.

¹ Prehľad branných organizácií pôsobiacich na Slovensku v období 1. ČSR pozri podrobne: ČAPLOVIČ, Miloslav. *Branné organizácie v Československu 1918 – 1939 (so zreteľom na Slovensko)*. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2001, 204s.

² ČAPLOVIČ, Miloslav. Hlavné črty činnosti Sedliackej jazdy na Slovensku v rokoch 1926 – 1938. In ref. 1, s. 99-111.

***

Sedliacka jazda vznikla pri agrárnej strane v polovici 20. rokov, oficiálnym dátumom jej založenia sa stal 3. júl 1926, keď bolo zvolené jej prvé vedenie. Vyvinula sa z pôvodných jazdeckých organizácií, ktoré pri strane pôsobili už v predchádzajúcom období. Išlo najmä o sedliacke jazdecké bandériá a jazdecké spolky pri Ríšskej jednote republikánskeho dorastu, ktoré sa organizovali predovšetkým v českých krajinách. Strana si však zaumienila, že im dá jednotný ráz a vytvorí z nich pevne organizovanú štruktúru. Cieľom bolo zriadiť na vidieku masovú organizáciu zaoberajúcu sa jazdeckým športom, chovom koní a usilujúcu sa medzi svojim členstvom rozvíjať brannú výchovu. Takto zameranou činnosťou sa malo docieľiť vytvorenie mohutného kádra vidieckych a s vidiekom citiacich jedincov, ktorí „*mali byť predchnutí zdravým, národne sedliackym povedomím a byť pripravení a zocelení vždy a pre každú situáciu*“.³ V neposlednom rade bolo poslaním SJ udržovať členstvo pod ideologickým vplyvom agrárnej strany a vhodne zameranou športovou a brannou činnosťou ho chrániť pred prípadnou indoktrináciou myšlienkami iných politických hnutí a subjektov, najmä ľudákov a komunistov. Svedčí o tom ukážka z prejavu najvyššieho predstaviteľa SJ na Slovensku, jej zemskeho starostu a poslanca agrárnej strany Pavla Teplanského z roku 1934, v ktorej okrem iného povedal: „*S naším programom [programom SJ – M. H.] musíme ísť do všetkých dedín, aby sme znemožňovali vtieranie sa kultúry periferie mesta, aby sme odvedli mládež od futbalu, ktorý na ňu pôsobí nepriaznivo. Musíme ju držať pri národnej kultúre sedliackej, ktorá jediná je pre dedinu zdravá.*“⁴

Hlavnou náplňou činnosti SJ mal byť jazdecký šport a predovšetkým výcvik v jazde na koni jeho vidieckych adeptov. Úsilie malo smerovať k už spomínanej snahe vytvoriť mohutnú masovú organizáciu, čo vyjadrovalo i s obľubou používané a neustále opakované heslo „*sedliacky jazdec v každej dedine*“. Toto úsilie však od začiatku narážalo na významnú brzdu. Aj dokumenty Ústredia SJ otvorene pripúšťali, že vstup do radov organizácie bol spojený so značnými finančnými nákladmi. Okrem vlastného koňa musel mať totiž záujemca o jazdecký šport v SJ i vlastný postroj, sedlo, sám si financovať ušitie rovnošaty a v porovnaní s inými organizáciami platiť aj podstatne vyššie členské príspevky.⁵

Funkcionári SJ si túto rozporuplnú skutočnosť uvedomovali. Svedčia o tom aj listy, ktoré rozposielali už v roku 1927 významným straníckym funkcionárom, a žiadali v nich o finančné príspevky na chod organizácie. Svoje prosby odôvodňovali tým, že okrem stavovských úloh má SJ „*služiti všeobecne porádku a býti na stráží před každým otrěsem*“.⁶ Na jednej

³ *Chovatel' jazdec* (ďalej Ch J), roč. 3, č. 3 (marec), 1934, s. 5.

⁴ Ch J, roč. 2, č. 12 (december), 1933, s. 3.

⁵ Národní archiv České republiky (ďalej NA ČR) Praha, fond (ďalej f.) Selské jízdy 1924 – 1942, kartón (ďalej k.) 1, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 412 – 11 – 1. Správa o činnosti Ústredia Sedliackej jazdy v období od novembra 1925 do 1. decembra 1926.

⁶ Slovenská národná knižnica – Archív literatúry a umenia Martin, osobný fond Anton Štefánek, sign. 42 M 73.

zo schôdzí Ústredia SJ zaznela z tohto dôvodu kritika exministra Juraja Slávika, ktorý venoval 15 000 Kč na vysokoškolský šport, hoci podľa funkcionárov SJ tento „*nemá žiadny chovateľský význam a má pomerne málo členov.*“⁷

Základnými organizačnými jednotkami SJ boli miestne Sedliacke jazdy, pre ktoré sa až do roku 1934 používal názov okrsky. Keďže sa však v praxi ich územná pôsobnosť obmedzovala výhradne na teritórium jednej obce, od termínu sa upustilo.⁸ Miestne organizácie vytvárali následne okresné organizácie, ktoré sa zlučovali do krajských zborov. V jednotlivých krajinách republiky sa zbory spájali do tzv. Zemského ústredia a na čele stála celoštátna, tzv. ríšska organizácia zastrešená Ústredím Sedliackych jázd v Prahe. Organizácie mali na všetkých úrovniach dvojité vedenie v podobe starostu a náčelníka, najvyššími predstaviteľmi SJ na Slovensku boli teda v dobovej terminológii zemský starosta a zemský náčelník. Kým starosta bol predovšetkým politickým a ideologickým funkcionárom, náčelník zodpovedal za technickú stránku výcviku vo svojej organizácii. Správnymi orgánmi na úrovni okresných i krajských organizácií bol výbor na čele so starostom a náčelníkom, predsedníctvo a valné zhromaždenie. Administratívne záležitosti jednotlivých organizácií mali na starosti ich tajomníci. Členom SJ sa mohol stať každý člen straníckej alebo dorastovej organizácie strany po dovŕšení osemnásteho roku života. Pri založení organizácie v roku 1926 zároveň Ústredie SJ rozhodlo, že členovia budú musieť byť súčasne povinne aj členmi Sokola, aby túto najstaršiu a najpopulárnejšiu telovýchovnú organizáciu neoslabovali.⁹ V praxi sa však najmä v 30. rokoch táto zásada príliš neuplatňovala.

Ideové zdroje SJ pochádzali výlučne z domácej, predovšetkým českej pôdy. V českých krajinách už v období pred prevratom fungovala tradícia jazdeckých spolkov, ktoré mali podstatne ľudovejší charakter ako podobné združenia v Uhorsku. V žiadnom z dokumentov SJ som sa nestretol s tým, že by sa jeho tvorcovia odvolávali na zahraničné zdroje. Svedčia o tom aj rovnošaty SJ, ktoré sa inšpirovali najmä motívmi z ľudových krojov, sokolských uniforiem, či neskôr v 30. rokoch aj z uniforiem čs. armády. V prvých rokoch vládla v ich nosení veľká nejednotnosť. Najmä viaceré české okresy sa len ťažko vzdávali svojich tradičných krojov pochádzajúcich ešte z obdobia pred založením SJ. Dokumenty Ústredia SJ však často poukazujú na nejednotnosť v rovnošatách i na Slovensku.¹⁰ Aj vzhľadom na nedostatok financií používali viaceré SJ často tradičné ľudové kroje daného regiónu a jednotným prvkom v rámci celej republiky boli dlho len čierne jazdecké čížmy.

List Ústredia Sedliackych jázd v Prahe A. Štefánkovi z 23. 4. 1927.

⁷ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 1. Správa o činnosti Ústredia Sedliackych jázd v období od novembra 1925 do 1. decembra 1926.

⁸ Ch J, roč. 3, č. 12 (december), 1934, s. 2-3.

⁹ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 1. Správa o činnosti Ústredia Sedliackych jázd v období od novembra 1925 do 1. decembra 1926.

¹⁰ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 8. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jázd v Prahe z 27. 6. 1933.

Definitívna forma rovnošaty SJ sa ustálila v rokoch 1934 – 1935. Slávnostnú rovnošatu tvorila čiapka „vydrovka“ inšpirovaná tradíciami chodského kroja, tmavomodrá blúza so zeleným vyšívaním, červené jazdecké nohavice majúce predlohu v slováckom kroji a čierne čižmy s ostrohami. Cvičná rovnošata pozostávala „z červených nohavíc ako u kroja slávnostného, svetlohnedej plátenej blúzy, strihu ako blúzy dôstojnícke, čapice – jiskračky – ktorá má okraj (prym) z blúzového plátna, dno červené.“¹¹

Zvýšený akcent na brannú výchovu v čase ohrozenia republiky sa prejavil nielen zavedením výložiek na ramenách rovnošiat, ale aj ustálením vojenského názvoslovía pre jednotlivé útvary. SJ tak mali rovnako ako armáda svoje družstvá, čaty, eskadróny, či koruhvy.¹² Agrárna strana bola namiesto preberania zahraničných zdrojov skôr inšpiráciou pre podobne zamerané organizácie v iných krajinách, najmä v Bulharsku, Juhoslávii či Poľsku a SJ neboli v tomto smere výnimkou. Pre vznik a pôsobenie SJ neboli rozhodne ideologickým vzorom organizácie talianskych fašistov. Dokumenty Ústredia SJ len pripúšťali, že jazdy sú vhodnou inštitúciou na odpútanie radikálnejších roľníkov od prípadného členstva vo fašistických zoskupeniach, v nijakom prípade ich však nepovažovali za svoj zdroj z ideologickej ani organizačnej stránky.¹³ Najmä v dokumentoch z 30. rokov sa to síce aj pri SJ hemží výrazmi ako disciplína, zodpovednosť, zmysel pre povinnosť či súčasť celku, ktoré zaváňajú autoritárstvom,¹⁴ funkcionárov miestnych organizácií SJ si však až do konca prvej republiky volila členská základňa. V tejto súvislosti je príznačné, že o SJ ako o fašistických s obľubou referovala predovšetkým dobová komunistická propaganda. O prehliadke SJ počas jubilejného zjazdu agrárnej strany v hlavnom meste republiky v roku 1928 napísal napríklad *Rudý Večerník*, že Praha mala možnosť vidieť „venkovských fašistov, vykŕmených statkárov a ich synkov.“¹⁵

Technická činnosť SJ sa zameriavala najmä na zdokonaľovanie jazdeckého umenia členskej základne. Každoročne sa tak dialo v rámci povinných týždňových výcvikových kurzov, ktoré sa konali v spolupráci s armádou. Minimálnou požiadavkou bolo, aby aj „sedliacky kôň“, teda kôň, ktorý sa bežne používal na poľnohospodárske práce v záprahu, bol schopný zvládnuť parkúr s piatimi 60 cm vysokými prekážkami. Všetky krajské zbory boli navyše povinné zúčastňovať sa celoslovenských jazdeckých súťaží o Putovný pohár Zemedelskej rady pre Slovensko. Krajské zbory na ňu vysielali 12-členné družstvá. Účastníci pretekov súťažili vo viacerých jazdeckých disciplínach: v krokovej drezúre, parkúrovom skákaní, terénnej jazde na

¹¹ ChJ, roč. 3, č. 6 (jún), 1934, s. 8.

¹² ChJ, roč. 3, č. 12 (december), 1934, s. 4.

¹³ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 1. Správa o činnosti Ústredia Sedliackej jazdy v období od novembra 1925 do 1. decembra 1926.

¹⁴ Napr: Niečo pre náčelníkov. Ch J, roč. 1, č. 2 (október), 1932, s. 3; NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 7. Interný materiál SJ pod názvom *Odpovednosť náčelníkov* napísaný rišským náčelníkom J. Fulíkom.

¹⁵ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, inv. č. 412 – 11 – 2.

18 kilometrov, rovinatých i prekážkových dostihoch či v pretekoch konských záprahov. Súťaží sa nesmeli zúčastňovať aktívni príslušníci armády a súťažiaci kone museli pred pretekmi potvrdiť, že sú naozaj roľnícke – teda preukázať schopnosť potiahnuť voz v záprahu.¹⁶ Družstvá zložené z členov SJ pochádzajúcich zo Slovenska reprezentovali Československo i na medzinárodných jazdeckých súťažiach.

Ďalšou zložkou technickej činnosti SJ bola branná výchova. Vybraní členovia SJ sa zúčastňovali jazdeckých kurzov vedených dôstojníkmi armády podľa vojenských regulí. Sledovali sa pritom dva ciele. Prvým bolo pripraviť mladých odvedencov na službu v jazdeckých a delostreleckých jednotkách čs. armády. Druhou proklamovanou úlohou branného výcviku bolo udržiavať starších vojakov-záložníkov v dobrej kondícii a bojovej pripravenosti.¹⁷

Inštitúciou, ktorá mala vylepšovať jazdecké schopnosti vybraných členov SJ a zároveň rozvíjať i ich brannosť sa stalo Švehlovo jazdecké učilište v Bratislave. Začiatkom roka 1936 v rámci neho absolvovalo 25 členov SJ zo všetkých slovenských zborov náročný 6-týždňový kurz zakončený záverečnými teoretickými i praktickými skúškami. Okrem praktického jazdeckého výcviku a teoretických problémov týkajúcich sa chovu koní boli súčasťou kurzu aj predmety ako branná výchova, jazdecké predpisy, chovateľstvo a organizácia. Učilište sa konalo pod patronátom ministerstiev poľnohospodárstva a obrany, ktoré v tom čase mala agrárna strana pevne v rukách. Okrem troch jeho absolventov mali už všetci ostatní základnú vojenskú službu za sebou. Predpokladalo sa o nich, že po absolvovaní kurzu zaujmú pozície náčelníkov v jednotlivých SJ.¹⁸ Hoci stranícke tlačoviny referovali o Švehlovom jazdeckom učilišti ako o vydarenom podujatí, v nasledujúcich rokoch sa už prekvapujúco neotvorilo.

V roku 1933 vyhovel pražské ústredie slovenskej požiadavke vytvárať popri jazdeckých aj cyklistické oddiely SJ. Toto rozhodnutie priamo popieralo pôvodný zámer vytvoriť zo SJ organizáciu rozvíjajúcu jazdecké zručnosti straníckych príslušníkov. Vedenie si však od neho sľubovalo rozšírenie členskej základne medzi ekonomicky slabšími slovenskými roľníkmi či prípadne aj v radoch obyvateľov miest. Treťou zložkou technickej činnosti SJ sa tak stala cyklistika. Cyklistický výcvik sa však na rozdiel od jazdeckého športu pridržal striktné zásad brannosti. Členovia nacvičovali jazdu v eskadrónach sformovaných podľa armádneho vzoru a športovým súťažiam v cyklistike, ktoré boli v tom čase populárne už i v Československu, sa striktné vyhýbali. Od roku 1932 začali v rámci SJ na Slovensku vznikať i Národné strelecké jednoty, ktorých úlohou sa stalo rozvíjať strelecké zručnosti členov. Do roku 1935 pôsobili pri desiatich okresných organizáciách SJ na Slovensku.¹⁹

¹⁶ Podrobne o jednom z ročníkov pretekov o Putovný pohár Zemeľskej rady pre Slovensko: Ch J, roč. 5, č. 3 (marec), 1936, s. 6.

¹⁷ Ch J, roč. 5, č. 1 (január), 1936, s. 2-3.

¹⁸ Ch J, roč. 5, č. 2 (február), 1936, s. 4-7; Ch J, roč. 5, č. 3 (marec), 1936, s. 3-6.

¹⁹ Ch J, roč. 4, č. 12 (december), 1935, s. 8.

Popri technických činnostiach bol ďalšou významnou zložkou v náplni práce SJ chov koní, ktorý mal na starosti jej chovateľský odbor. Na rozdiel od českých krajín bolo preto úlohou SJ na Slovensku aj zaplniť medzeru po absentujúcich chovateľských spolkoch. Na šírenie najnovších poznatkov o chove koní slúžil predovšetkým mesačník *Chovateľ jazdec*, ktorý v rokoch 1932 – 1937 vydával Zemský zbor SJ na Slovensku.

Budovanie organizácií SJ na Slovensku od začiatku výrazne zaostávalo za rozrastaním sa ich siete v českých krajinách. Okrem ekonomických faktorov tu zohrávali úlohu aj slabšie tradície jazdeckta na slovenskom vidieku oproti situácii v Čechách a na Morave. Funkcionári SJ na Slovensku nezabúdali zdôrazňovať ani isté predsudky, ktoré voči jazdeckému športu medzi slovenským obyvateľstvom panovali. Pripomínali, že najmä strašia generácia Slovákov pokladala jazdu na koni za panské privilegium a aktivitu neprirodzenú pre sedliaka, či na ňu pozerala ako na „*furiantstvo zámožných jedincov*“. Zároveň však pripúšťali, že v polovici 30. rokov sa už i v tomto smere ľady pohli.²⁰ Výraznejšie sa členská základňa začala na Slovensku rozširovať až v posledných troch rokoch pred núteným rozpustením organizácie v zmenených politických podmienkach v decembri 1938²¹. Na hlbšie zapustenie koreňov v krajine to však nestačilo. Príčiny menšieho úspechu SJ oproti českým krajinám sa pokúšali hľadať aj funkcionári pražského Ústredia SJ. Okrem všeobecných tvrdení o horších ekonomických i politických podmienkach prichádzali i s konkrétnejšími analýzami. Konštatovali, že v Čechách a na Morave sa jazdám darilo najviac v oblastiach, kde sa nachádzali drobné veľkostatky s rozlohou 50 – 100 ha, akých bolo práve na Slovensku minimum. Ako druhá príčina sa často uvádzala vysoká cena teplokrvných koní, ktoré boli na jazdecký výcvik najvhodnejšie.²² Skrátka, na Slovensku si len málo členov strany mohlo dovoliť zaradiť sa aj do šíkov SJ.

O značne rozdielnom vplyve, ktoré mali Sedliacke jazdy v Čechách a na Morave oproti ich dosahu na slovenský vidiek, vypovedá aj numerické porovnanie počtu členov a organizácií SJ na Slovensku a v českých krajinách. Už v prvej výročnej správe ústredia SJ ku koncu roka 1926 sa konštatovalo, že v Čechách pôsobí 86 a na Morave 18 okresných organizácií, kým na Slovensku sa ich činnosť ešte len rozbiehala.²³ O dva roky neskôr to už bolo v Čechách 97 organizácií združených v 14 krajských zboroch, na Morave 42 organizácií v 8 zboroch. Na Slovensku boli podľa vtedajšieho konateľa bratislavskej odbočky Jána Janíka založené síce organizácie v 10 okresoch, skutočnú činnosť však podľa neho vykonávali len tri z nich. Celkovo mali SJ v tomto období na Slovensku 400 členov, z toho najpočetnejšia bratislavská organizácia 45.²⁴ Na prelomovej schôdzi predsedníctva Ústredia SJ v Nitre v decembri 1930

²⁰ Ch J, roč. 5, č. 3 (marec), 1936, s. 3.

²¹ V českých krajinách Sedliacke jazdy koniec demokratického politického systému v období druhej Č-SR prežili a fungovali i v prvých rokoch Protektorátu. Zrušené boli až v roku 1942.

²² NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 2, inv. č. 412 – 12 – 10. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jízdy v Prahe z 15. 3. 1938.

²³ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 1. Správa o činnosti Ústredia Sedliackej jazdy v období od novembra 1925 do 1. decembra 1926.

²⁴ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 2. Odpoveď J. Janíka na dotazník Ústredia

bol prijatý návrh vytvoriť na Slovensku aspoň dva zbory a to Západoslovenský a Východoslovenský. O strednom Slovensku sa len konštatovalo, že tam na založenie zboru ešte nie sú vytvorené podmienky.²⁵ V polovici roka 1932 už rozbehol činnosť aj Stredoslovenský zbor, takže tu pôsobili tri zbory, ktoré združovali celkovo 17 okresných organizácií. Situácia sa výrazne zmenila, až keď si slovenské zbory SJ presadili v pražskom ústredí rozšírenie činnosti aj o spomínanú cyklistiku. Členská základňa sa začala rozširovať rýchlejším tempom. V roku 1935 už vykazoval slovenský Zemský zbor SJ celkovo 10 krajských zborov – Západoslovenský zbor Dr. Pavla Blaha so sídlom v Bratislave, Východoslovenský zbor generála Milana Rastislava Štefánika v Košiciach, Novohradský zbor Janka Kozinu Vlka v Lučenci, Nitriansky zbor v Nitre, Juhoslovenský zbor v Nových Zámkoch, Zemplínsky zbor v Michalovciach, Podtatranský zbor v Poprade, Považský zbor v Trenčíne, Turčiansky zbor Dr. Milana Hodžu v Martine a Stredoslovenský zbor Jána Jiskru z Brandýsa vo Zvolene.²⁶ Podľa správy tajomníka slovenského zemského zboru Miroslava Javúrka fungovalo na Slovensku už 42 okresných organizácií, pričom najmä na západnom a strednom Slovensku už pokrývali takmer celé územie krajiny, ktorá bola administratívne rozdelená na 77 okresov.²⁷ Počet členov SJ na Slovensku oproti českým krajinám však napriek tomu aj v roku 1936, ku ktorému mám k dispozícii posledné konkrétne údaje, značne zaostával. Podľa jedného zdroja, ktorým bol interný materiál organizácie, mali SJ v tomto roku v Čechách 7 444, na Morave 3 937, na Slovensku 1 368 a na Podkarpatskej Rusi 77 členov.²⁸ Podľa údajov z časopisu *Chovateľ jazdec* určených verejnosti, ktoré zrejme zahŕňali aj počty členov cyklistických oddielov, mala SJ na Slovensku 6 000 členov a celkovo približne 30 000 členov v celej republike.²⁹ Keď zoberieme do úvahy, že už v polovici 20. rokov mala agrárna strana na Slovensku takmer 80-tisícovú členskú základňu,³⁰ nebol tu členom SJ ani každý desiaty straník. Tieto počty naznačujú, že napriek deklarovaným heslám o zelenej armáde v šikoch agrárnej strany, ostala SJ až do konca republiky na Slovensku skôr výberovou organizáciou.

O pomeroch, ktoré vládli v SJ na Slovensku, svedčí i to, že neutešenou situáciou v slovenských SJ sa často zaoberali aj schôdze Ústredia v Prahe. V júni 1930 sa na tomto fóre napr. konštatovalo, že pri ich organizovaní by mal na Slovensku podať pomocnú ruku najmä v tom čase už rozvinutý stranícky aparát.³¹ Na spomínanej prelomovej schôdzi predsedníctva

---

Sedliackych jász v Prahe z 22. 10. 1928.

²⁵ NA ČR, f. Selské jászdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 6. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jász v Nitre zo 14. 12. 1930.

²⁶ ČAPLOVIC, ref. 2, s. 107.

²⁷ Ch J, roč. 4, č. 12 (december), 1935, s. 8-9.

²⁸ NA ČR, f. Selské jászdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 12 – 8. Zápis o schôdzi Ústredia Sedliackych jász z 30. 1. 1936 v Prahe.

²⁹ ČAPLOVIC, ref. 2, s. 105.

³⁰ Podľa štatistiky z roku 1925 mala Strana na Slovensku 76 345 členov. UHLÍŘ, Dušan. *Republikánska strana venkovského a maloroľníckeho lidu 1918 – 1938. Charakteristika agrárneho hnutí v Československu*. Praha : Ústav československých a svetových dejin ČSAV, 1988, s. 68.

³¹ NA ČR, f. Selské jászdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 5. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jász v Prahe z 13. 6. 1930.

SJ z decembra 1930 v Nitre, na ktorej sa rozhodlo o zriadení prvých dvoch slovenských zborov, odznela zasa kritika slovenského pokladníka Plicu smerom k ústrediu. Prahu obvinil, že na Slovensku postupuje bez koordinácie so slovenským zemským predsedníctvom a zdôraznil, že Slovensko potrebuje odlišnú organizáciu ako české krajiny. Českým kolegom vytkol, že dokonca i schôdzu zvolali bez vedomia slovenského predsedníctva.³² Táto kritika padla napokon na úrodnú pôdu. Od začiatku roka 1931 vznikli dva samostatné krajinské sekretariáty SJ, jeden v Brne a druhý v Bratislave. Na Slovensku tak vznikol samostatný Zemský zbor. Zostal síce až do konca len akýmsi provizóriom bez právnej subjektivity, ktorá prináležala len okresným organizáciám. Tie boli podľa stanov priamo členmi ústredia SJ. Napriek tomu však išlo o inštitúciu, ktorá v dokumentoch i praxi vystupovala ako vrcholný orgán SJ na Slovensku. Jej funkcionárov muselo síce oficiálne schvaľovať ústredie SJ v Prahe, to sa však proti slovenským návrhom nikdy nepostavilo. V praxi tak mali slovenské SJ isté samosprávne postavenie voči centru. V rámci agrárnej strany tak došlo k paradoxnej dvojkoľajnej situácii. SJ na Slovensku sa podarilo dosiahnuť organizačnú samostatnosť a dosiahla tak cieľ, ktorý sa slovenskému krídlu na úrovni strany napriek veľkej snahe nepodaril zrealizovať až do konca prvej republiky.

Aj v ďalších rokoch sa však z Ústredia SJ ozývala z času na čas na adresu slovenských organizácií nespokojnosť. Prahe prekážalo, že bratislavský Zemský zbor začal od roku 1932 vydávať bez jej vedomia spomínaný časopis *Chovateľ jazdec*, i keď myšlienku ako takú podporovala. Podobne mala výhrady aj k svojvoľným slovenským úpravám rovnošaty.³³ Ústredie zriedkavo poskytovalo slovenským okresom materiálnu podporu. V roku 1933 venovalo ako výpomoc okresnej organizácii vo Zvolene 5 sediel, išlo však skôr o výnimku ako o pravidlo. Ponosy na nedostatok sediel adresované jednotlivými okresnými organizáciami pražskému ústrediu boli trvalým sprievodným javom fungovania SJ na Slovensku.³⁴

Ústredie v Prahe muselo počas celého obdobia slovenské okresy neraz upozorňovať, že mu v stanovenej lehote nezaslali členské príspevky. Slovenské okresy zasa centrum často žiadali, aby im pre rozvoj ich organizácie odpustila najrozličnejšie poplatky, okrem nedoplatkov na členskom napr. i sumu 100 Kč za zapožičanie inštruktážneho filmu.³⁵ Aj inak pomerne aktívna okresná organizácia Bratislava sa v roku 1932 netajila faktom, že jej dvaja i traja členovia vlastnili jedného spoločného koňa. Program SJ pritom predpokladal, aby každý člen využíval pri výcviku vlastného koňa. Bratislavská organizácia navyše otvorene priznávala aj

³² NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 6. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jász v Nitre zo 14. 12. 1930.

³³ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 7. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jász v Prahe z 27. 9. 1932.

³⁴ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 1, inv. č. 412 – 11 – 7. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jász v Prahe z 31. 1. 1933. N tejto schôdzi odznela i informácia, že vedenie SJ oslovilo s požiadavkou na zhotovenie lacných sediel firmu Baťa, ktorá však na ňu reagovala negatívne.

³⁵ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 3, inv. č. 412 – 3 – 4. List župnej jednoty Slovenského roľníckeho dorastu pre župu nitriansku Ústrediu Sedliackych jász v Prahe z 10. 3. 1931.

skutočnosť, že viacerí jej členovia jazdili na koňoch požičaných od Sokola.³⁶ V mnohých okresoch nosili zasa členovia len výnimočne vlastnú rovnošatu, ktorej cena sa pohybovala okolo 300 Kč.³⁷ K zaujímavej výmene názorov medzi slovenskou organizáciou a ústredím, ktorá dobre ilustruje, že úsilie o čo najväčšiu slovenskú organizačnú samostatnosť bolo koncom 30. rokov vlastné i SJ, došlo i v súvislosti s odoberaním časopisov organizácie. Okres Parkán (dnes Štúrovo) v roku 1932 do Prahy napísal, že ústredný časopis *Selská jízda* by sa mal viac ako českým krajinám venovať Slovensku. Kým v historických krajinách bola podľa tamojšieho českého náčelníka úroveň organizácií vysoká, Slovensko stále „pokulhávalo“.³⁸ Už o štyri roky si však ten istý tajomník odmietol pražský časopis predplatiť s tým, že jeho organizácii plne vyhovuje časopis *Chovatel' jazdec* vydávaný v Bratislave.³⁹

Pôsobnosť SJ na Slovensku obmedzovalo i striktné nacionalistické hľadisko, ktoré sa uplatňovalo pre vstup do jej radov. Členom sa mohol stať len Slováč alebo Čech. Tento postoj ostro kontrastoval s faktom, že už od polovice 20. rokov lákala agrárna strana do svojich radov maďarských roľníkov z južného Slovenska, ktorí mali možnosť stať sa členmi jej pridruženej organizácie – Zväzu maďarských republikánskych maloroľníkov a zemedelcov. Pri SJ však z údajných obáv o bezpečnosť republiky k jej otvoreniu pre občanov maďarskej národnosti neprišlo. Tajomník Javůrek tlmočil postoj slovenského zboru k problému v roku 1933 nasledovne: „*K nastolenej otázke, či máme alebo nemáme organizovať v S. J. republikánskych Maďarov, bolo väčšinou konštatované, že náš úkol a smer je príliš vlastenecký, než by sme mohli prehliadnuť dosť časté výstrelky maďarské, ktoré by našu organizáciu mohli znevážiť. Budúcnosť ukáže, či bude možné uvažovať o žiadosti Maďarov organizovať sa v S.J.*“⁴⁰ Podobné zamietavé stanovisko k členstvu Maďarov v SJ však zvíťazilo aj na schôdzi Zemského zboru v nasledujúcom roku a tento postoj sa už do rozpustenia organizácie po októbri 1938 nezmenil. Maďarskí občania tak boli agrárnej strane dobrí na získavanie hlasov vo voľbách, za skutočných vlastencov hodných dôvery pre spoločnú obranu republiky ich však jej funkcionári v búrlivých 30. rokoch ešte považovať nedokázali.

Okrem samotného jazdeckého a branného výcviku či jazdeckých súťaží sa SJ na Slovensku pravidelne zúčastňovali aj významných spoločenských podujatí celoštátneho významu. Ich prvým veľkým verejným vystúpením na Slovensku sa stali Pribinove slávnosti z roku 1933 v Nitre, kde až 800 sedliackych jazdcov zo Slovenska i českých krajín vytvorilo alegorický sprievod.⁴¹ O rok neskôr sa zúčastnil čestný oddiel SJ osláv 15. výročia príchodu prvej čs. vlády do Bratislavy.⁴² V roku 1935 zasa zorganizovala pri príležitosti 60. narodením

³⁶ Ch J, roč. 2, č. 5 (máj), 1933, s. 4.

³⁷ Ch J, roč. 3, č. 3 (marec), 1934, s. 4.

³⁸ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 3, inv. č. 412 – 3 – 6. Korešpondencia ústredia so Sedliackou jazdou okresu Parkán.

³⁹ Tamže

⁴⁰ Ch J, roč. 2, č. 12 (december), 1933, s. 3.

⁴¹ Ch J, roč. 5, č. 1 (január), 1936, s. 1.

⁴² ČAPLOVIČ, ref. 2, s. 106.

armádneho generála Josefa Šnejdárka slovenská SJ jazdeckú štafetu z Trebišova do Bratislavy.⁴³ Generál bol totiž počas svojho pôsobenia v Košiciach dlhoročným čestným starostom Východoslovenského zboru SJ. Inak prísne apolitickí vojaci sa v SJ angažovali veľmi často, čo iste súviselo so stabilným ovládaním ministerstva obrany agrárnou stranou. Viacero aktívnych dôstojníkov zastávalo funkcie náčelníkov zodpovedných za technickú činnosť v okresoch, iní zasa pôsobili ako školitelia počas jazdeckých kurzov SJ. V SJ bol činný aj budúci slovenský generál a veliteľ Rýchlej divízie počas bojov druhej svetovej vojny Augustín Malár. Ako kapitán čs. armády mal od začiatku 30. rokov najskôr na starosti jazdecký a cyklistický výcvik, neskôr sa stal referentom pre brannú výchovu a členom braného odboru pri slovenskom Zemskom zbore SJ.

Úlohu pomyselných jazdeckých štafáží, podobnú tej na spomínaných celoštátnych oslavách, plnili SJ aj pri straníckych podujatiach, akými boli tradičné dožinkové slávnosti či predvolebné verejné zhromaždenia najmä pred parlamentnými voľbami v roku 1935. Ich účasť v predvolebnej kampani však bola skôr výnimkou než pravidlom. Na rozdiel od Rodobrany či branných organizácií iných politických strán však na takýchto podujatiach nikdy neplnili úlohu poriadkových síl, ale mali iba dotvárať slávnostnú atmosféru.

Ako vidno, slovenské organizácie SJ zápasili počas celej doby svojho pôsobenia s najrozličnejšími problémami. Odpoveď na otázku, či išlo o stranícke zelené vojsko, alebo o prestížny záujmový krúžok, ponúka aj prehľad o činnosti organizácie v okrese Sabinov za rok 1934, ktorý bol vôbec prvým rokom jej existencie. Združovala celkovo 52 členov, z ktorých však na koni jazdilo len 11. Najvýznamnejšou udalosťou bola pre ich 6-členné družstvo účasť na jazdeckých pretekoch v Prešove, odkiaľ si priniesli zaujímavé ceny. Dvaja členovia získali likérové príbory, dvaja hodinky a jeden náčinie pre fajčiarov. Medzi ďalšie významné medzníky svojej činnosti zaradili okrem absolvovaných kurzov a sprievodu ulicami Sabinova i loveckú jazdu počas osláv sviatku sv. Huberta. Náčelníkom a starostom organizácie boli profesor a riaditeľ miestnej štátnej poľnohospodárskej školy, pokladníkom zamestnanec tamojšej Roľníckej vzájomnej pokladnice. Vo vedení tak nebol ani jeden roľník.⁴⁴ Boli tu však aj okresy, kde sa SJ k deklarovanej pozícii zeleného vojska strany aspoň približovala. Okresná organizácia SJ v Galante združovala v roku 1935 už 142 členov, ktorých Zemský zbor chválil za ich aktívny prístup k jazdeckému výcviku i k ostatným povinnostiam.⁴⁵ Za vzor iným okresom sa však najčastejšie dávala okresná organizácia SJ Parkán, ktorá sídlila v obci Kőbőlkút (dnes Gbelce). Do roku 1933 si ako jediná spomedzi všetkých okresných organizácií na Slovensku dokázala vybudovať vlastnú jazdiareň, takže nemusela využívať jazdiarne armády či platiť vysoké poplatky súkromným spolkom, ako iné organizácie. Mala i vlastný výbeh pre žriebätá, hudobnú kapelu a excelentná bola podľa časopisu *Chovateľ jazdec* i jej permanentná technická činnosť. Podľa vedúcich funkcionárov

⁴³ *Slovenský denník*, roč. 18, č. 74, 28. 3. 1935, s. 2

⁴⁴ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 2, inv. č. 412 – 12 – 5. Dotazník Ústredia pre Sedliacku jazdu okresu Sabinov o činnosti za rok 1934.

⁴⁵ Ch J, roč. 4, č. 12 (december), 1935, s. 8.

SJ išlo o dôkaz, že „*sa dá pracovať i na dedine*“.⁴⁶ Celkový obraz o činnosti SJ na Slovensku však nebol ani zďaleka taký pozitívny. Na jednej z posledných schôdzí Ústredia SJ pred Mníchovom, ktorá sa konala 15. marca 1938, sa smerom k Slovensku stále ozývali ponosy o potrebe získať väčší počet členov. Miestostarosta ústrednej organizácie Jan Voženílek pri tej príležitosti skonštatoval, že splnenie cieľa SJ, ktorým bolo heslo o sedliackom jazdcovi v každej dedine, bolo stále veľmi vzdialené.⁴⁷

***

Najvýznamnejším prínosom činnosti SJ na medzivojnovom Slovensku bola určite jej zásluha o rozvoj a popularizáciu jazdeckého športu. V čase ohrozenia republiky sa nepochybne zaslúžila aj o zvýšenie brannej pripravenosti a povedomia časti slovenského obyvateľstva. Pomáhala budovať pozitívny vzťah k republike a jej demokratickému zriadeniu a členov odpúťovala od vstupu do šikov radikálnejších organizácií, ktoré demokraciu ohrozovali. Na týchto skutočnostiach nič nemení ani to, že rozvoj SJ nebol na Slovensku taký dynamický ako v českých krajinách a aj pre finančnú náročnosť si tu nemohlo dovoliť vstúpiť do jej radov nej ani zďaleka toľko členov agrárnej strany, aby naplnili heslá o zelenom vidieckom vojsku či sedliackom jazdcovi v každej dedine. SJ sa stala organizáciou, ktorej členskú základňu tvorili na Slovensku najmä zámožnejší agráристи. Pre občiansku spoločnosť medzivojnového Československa je zároveň príznačný jej zamietavý postoj k členstvu občanov maďarskej národnosti, ktorý sa až do rozpustenia organizácie v decembri 1938 nezmenil.

Cituj:

HANULA, Matej: Sedliacka jazda na Slovensku: zelené vojsko agrárnej strany, alebo jej prestížny klub? In *Forum Historiae*, 2010, roč. 4, č. 1. ISSN 1337-6861 http://www.forumhistoriae.sk/FH1_2010/texty_1_2010/hanula.pdf

...

Mgr. Matej Hanula, PhD. je vedeckým pracovníkom Historického ústavu SAV v Bratislave. Zaoberá sa dejinami slovenského agrárneho politického hnutia v prvej polovici 20. storočia. Je redaktorom časopisu História.

Kontakt: hismhan@savba.sk

⁴⁶ Ch J, roč. 2, č. 12 (december), 1933, s. 2-3.

⁴⁷ NA ČR, f. Selské jízdy 1924 – 1942, k. 2, inv. č. 412 – 12 – 10. Zápis o schôdzi predsedníctva Ústredia Sedliackych jázd v Prahe z 15. 3. 1938.